

Előszó

Az elmúlt év során a Kisebbségkutató Intézetben belül több beszélgetést, vitát is lefolytattunk az intézet szakmai önmeghatározásával, profiljával, eredményességével kapcsolatban.

Erre több ok is motivált, némelykor – mondhatnánk – kényszerített bennünket. Egyrészt az alapítása óta eltelt tíz év, amely ugyan egy intézet életében nem tekinthető különösebben hosszú időtávnak, de annak számbavételére, megállapítására elegendő, hogy jelen van-e a különböző társadalomtudományi intézetek sorában saját profillal, részt tud-e venni ezek körében a szakmai munkamegosztásban, és hogyan. Másrészt számot kell vetnünk azzal is, hogy az elmúlt két évtizedben felgyorsult társadalmi változásokra képesek vagyunk-e releváns módon reagálni, kérdésfeltevéseink és kutatási eredményeink valóban segítik-e a társadalmi önmegismerést. Bár az önreflexió folyamatos, természetesen mind egy személy, mind egy szervezet életében vannak olyan periódusok, amikor a markánsabb arcél megjelenítésének, a központi kutatási problémák kijelölésének szükségszerűen nagyobb hangsúlyt kell kapnia. Ez a folyamat elindult, de még nem vagyunk a végén. Egy karakteresebb, önálló arcél eddigieknél tudatosabb kialakításakor figyelembe kell vennünk a már elért eredményeket, az intézetben belül meglévő kutatói potenciált, azt az előnyt, ami a különböző diszciplínák képviselőinek jelenlétéből fakad, továbbá a társadalmi változások által meghatározott kutatási igényeket. Mindezek kapcsán három követelményt támasztottunk magunkkal szemben: egyrészt a mind összetettebb társadalmi folyamatok kapcsán használt fogalmak tisztázását, a fogalmi keretek újragondolását, másrészt e jelenségek vizsgálatokor új módszertani megközelítések kialakítását, amelyek lehetővé teszik e jelenségek pontosabb „leírását” és értelmezését, harmadrészt kutatásaink eredményeinek társadalmi hasznosságát, alkalmazhatóságát.

Ebbe a folyamatba illeszkedett a 2010. május 27-én *Párhuzamos értelmezések és modellek – integráció, szegregáció, asszimiláció – a kisebbségkutatásban* címmel megtartott konferencia is, amelynek két alapkérdése volt. Egyrészt: a mai magyar társadalomkutatásban mi az integráció, az asszimiláció és a szegregáció fogalmának tartalma? Másrészt: hogyan lehet a magyar kisebbségkutatás külön-

böző területein (magyarországi nemzetiségek, romák, zsidóság, kisebbségi magyarok, bevándorlók vonatkozásában) ezekkel a kategóriákkal jelenségeket és folyamatokat megragadni? Bár mindhárom fogalom komplex, sokrétű, számtalan társadalmi tényező egymásrahatásaként kialakuló jelenséget kíván jelölni, és egyik esetében sem lehet elvonatkoztatni tértől és időtől, mégis nagyon fontosnak ítéltük, hogy a maga töredékes voltában is megpróbáljuk e fogalmak tartalmi elemeinek összegyűjtését, annak számbavételét, hogy különböző diszciplínák képviselői milyen értelemben használják azokat. Nem volt cél a fogalmak egységesítése. Egy-egy konkrét jelenségnél vizsgáltuk, hogy az integráció, asszimiláció, szegregáció mennyire mást jelenthet az egyes csoportok, országok, időszakok esetében és miként lehet ezt a viszonyt egy-egy csomópontban megragadni, mérhetővé tenni, működését értelmezni. Összeállt egy mozaik, az egyes kutatási terepek/tematikák esetében láthatóvá váltak a módszertani, illetve értelmezési keretek és korlátok.

Jelen kötet alapját a konferencián elhangzott előadásokból készített tanulmányok alkotják. A konferencia eredményeként azonban látszottak a hiátusok is. Annak érdekében tehát, hogy a kötetben a felvetett probléma kapcsán legalább a diagnózist a lehető legpontosabban tudjuk megrajzolni, a hiányzó témákban tanulmányokat kértünk. Így alakult ki a kötet szerkezete, amelyet négy fejezetre tagoltunk.

Az első rész elméleti keretekben mozog, a fogalmi tisztázásra összpontosít. A tanulmányok arra keresik a választ, hogy használhatók-e az adott fogalmak a különböző diszciplínák által azonos értelmezésben. Melyek egy azonos tartalmú értelmezés használhatóságának a lehetőségei és korlátai. Jól látszik, hogy e tekintetben – mint ahogyan az Ladányi János összefoglalójából is kitűnik – további tisztázó vitákra van szükség.

A második rész közléseit szabadabb szóhasználattal esettanulmányoknak nevezhetnénk. Jórészt kvalitatív módszerrel végzett kutatásokon alapuló megállapításokat tartalmaznak, amelyek jó kiindulópontokat képezhetnek, nagy segítséget jelenthetnek a szintetikus társadalomkutatások tematikájának kialakításához.

A kvalitatív módszerrel végzett kutatásokkal kapcsolatban azonban mindig fennáll az adott megállapítás érvényességi köre meghatározásának, meghatározhatóságának kérdése. A kvalitatív módszer kiválóan alkalmas hipotézisek felállítására, de a társadalmi szerkezetnek – és főként az e szerkezetben bekövetkező zavaroknak, anómiának – makroperspektívából történő vizsgálata keretében csak a vele kompatibilis kvantitatív módszerekkel kiegészítve válik hasznosíthatóvá. Az ilyen módszerek kidolgozásával kapcsolatos intézeti tevékenységről, az e téren folyó módszertani munkáról nyújt áttekintést a kötet harmadik egysége.

Végül a negyedik rész tanulmányai az idő perspektívájába helyezve tárgyalják az adott tematikát.

A kötet összeállításakor arra törekedtünk, hogy az intézet fentebb jelzett markánsabb arcélének, alap kutatásainak megjelenítéséhez hozzájáruljon. Reméljük, hogy az olvasók pozitív visszajelzése megerősíti ezt a törekvésünket.

A szerkesztők